

آموزش موسیقیایی جایگزینی برای آموزش با موسیقی (مواجهه هوشیارانه با کاربرد موسیقی در مدرسه ای) تربیت

چکیده

پژوهش حاضر با توجه به ماهیت و آثار موسیقی و بحث پیرامون کاربرد آن در آموزش و تربیت، با هدف مواجهه هوشیارانه با کاربرد موسیقی در تربیت کودکان به ویژه دانش آموزان دوره های ابتدایی و کشف آسیب های احتمالی آن تدوین شده است. به همین منظور یک پژوهش کیفی، با رویکردی استقرایی و بر اساس روش داده بنیاد مطابق با رهیافت نظام مند اشتراوس و کوربین می باشد. از این رو ضمن بررسی دیدگاه های صاحب نظران و منابع معتبر با استفاده از روش داده بنیاد با رهیافت نظام مند، با بهره گیری از نظر ۳۰ کارشناس مرتبط که به روش هدفمند انتخاب گردید و با آنها مصاحبه نیمه ساختاریافته صورت پذیرفت. تجزیه و تحلیل داده ها در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی صورت گرفت. اعتبار و روایی داده ها از دو روش بازبینی مشارکت کنندگان و مرور خبرگان غیر شرکت کننده در پژوهش تایید و نتایج بیان کننده این است که فضای تربیتی و آموزشی در آموزش با بهره مندی از موسیقی در مدارس آن هم با توجه به محدودیت هایی تاثیرگذار می باشد. با این حال بهره گیری از موسیقی در آموزش آسیب های پنجگانه در قالب محورهای مرتبط با دانش آموز، محیط، رسانه، فرهنگ و دانش می تواند به همراه داشته باشد.

واژه های کلیدی: موسیقی، آموزش موسیقیایی، آسیب شناسی، مدرسه، خانواده.

مقدمه

بی شک کاربرد و استفاده از موسیقی در آموزش و تربیت، یکی از پیچیده ترین مباحث حوزه مطالعات آموزشی بشمار می آید که با وجود ظاهر بسیار ساده آن باید به عنوان موضوعی حساس مورد کنکاش قرار گیرد. متأسفانه اندک بودن مطالعات نظری و میان رشته ای در حوزه های مطالعاتی گوناگون و مهم تر از آن تفاوت اجماع نظرات متفاوت و اکثر آنها متناقض از جهات فقهی، عرفانی، فلسفی، روانشناختی، فرهنگی و اجتماعی، از سوی صاحب نظران و اندیشمندان شناخت بسیار محدود و اندکی و نوعی بن بست در عرصه به کارگیری موسیقی در آموزش و تربیت دانش آموزان را پدید آورده است.

امروزه موسیقی به مثابه عنصری کمابیش فراگیر به موضوعی میان رشته ای تبدیل شده و قدرت ارتباطی و کارکردی آن بیش از پیش مورد تأکید قرار گرفته است (علی زاده محمدی و همکاران، ۱۳۸۰). به این ترتیب شناخت بهتر آن صرف نظر از تنوع و تعدد در تعاریف موجود که بعضاً جامع و مانع هم نیستند، دارای ضرورت است (جعفری و همکاران، ۱۴۰۰). موسیقی از لفظ گرفته تا مفهوم و مصداق، پیشینه‌ای بحث برانگیز و پرهیاهو در معرفت و اندیشه دینی داشته است. در خصوص حرمت یا حلیت موسیقی در فتوای علمای فقه شیعی، برخی در میان گذشتگان مطابق احادیث و تقاریر و اصل، قائل به حرمت مطلق موسیقی و غنا شده و استفاده از آلات و ابزار موسیقی حرام دانسته اند، برخی دیگر در میان فتوای علمای معاصر با توجه و توجیه پاره‌ای از دلایل طریق اباحه را پیش گرفتند و معتقد به تفصیل میان حرمت موسیقی نامناسب و موسیقی مناسب هستند (نیک زاد، ۱۴۰۱).

همین امر در شناخت جایگاه و به کار گیری موسیقی در فرایندهای آموزشی و تربیتی برای کودکان و نوجوانان با توجه به اهداف آموزشی متصور ابهام ایجاد خواهد کرد. به گمان برخی از روان شناسی تعلیم و تربیت کاربرد موسیقی برای کودکان هدف نیست، بلکه ابزار است (نیک زاد، ۱۴۰۱). این امر از آنجا نشات می گیرد که تعلیم و تربیت در ایران مبتنی بر فلسفه اسلامی است. لذا تمامی اجزا و عناصر برنامه درسی و تربیتی باید مبتنی بر مبانی توحیدی و اصول و ارزش های اسلام ناب محمدی (ص) باشد (سند ملی برنامه درسی، ۱۳۹۱: ص ۹). توجه به این نکته ضروری است که بر خلاف برداشت عموم، اسلام به کل موسیقی را رد نکرده است، مهمترین دلیل این است که آیاتی یا روایاتی وجود ندارد که به صراحت موسیقی را منع کرده باشد (احمری، ۱۳۸۴). بلکه، آنچه در بحث موسیقی مسئله ساز شده است معیار تشخیص موسیقی مجاز و ممنوع (حلال و حرام) می باشد. چرا که در مجموع آیات و روایات حرمت موسیقی که انسان را از یاد خدا و معنویت غافل کند و به ابتذال، گناه و بیکارگی بکشاند (غنا لاهی)، قطعی است. به عنوان مثال قرآن کریم به طور مستقیم به موسیقی اشاره نمی کند، اما در برخی آیات، به تأثیر موسیقی بر انسان ها و نفوذ آن در احساسات اشاره شده است، مانند آیه «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ» (سوره لقمان، آیه ۶) که به تأثیر موسیقی لهو و لهب اشاره دارد.

این دیدگاهها نشان می دهد که در اسلام، موسیقی باید با معیارهای اخلاقی و معنوی سازگار باشد و از موسیقی هایی که ممکن است به فساد و انحراف منجر شوند، پرهیز گردد. این موضوع نیازمند تأمل و دقت در انتخاب و استفاده از موسیقی در زندگی روزمره است. از بعد تاریخ اسلام، نگرش ها به موسیقی متفاوت بوده است. در دوران اولیه حکومت اسلامی، موسیقی با نگرانی نگاه می شد و در برخی مواقع ممنوع شد. اما با مرور زمان، موسیقی به صورت محدود و با شرایط خاص در ایران ادامه یافت. در دوره سلطنت معاصر، به خصوص در دوره قاجاریه، موسیقی به عنوان یکی از زمینه های فرهنگی مورد حمایت قرار گرفت. در تربیت اسلامی، موسیقی باید به گونه ای باشد که با ارزش های دینی و فرهنگی جامعه اسلامی سازگار باشد. استفاده از موسیقی در محیط های تربیتی باید با دقت و ملاحظه صورت گیرد تا از هرگونه تأثیر منفی بر روی کودکان و نوجوانان جلوگیری شود. بنابراین فارغ از حلیت یا حرمت کاربرد موسیقی یا تبیین قواعدی بر انواع آن در حوزه های تربیتی و روش های آموزشی که در خاستگاهی فقهی باید مورد بررسی قرار بگیرد که صد البته قرار گرفته است، مسئله و پرسش اصلی این پژوهش به چگونگی مواجهه آگاهانه و خردمندانه به کاربرد موسیقی در فضای تربیت متعالی متریان و شیوه ها و روش های بهره مندی از موسیقی به عنوان مقوله ای جنجالی و تفسیری در برنامه درسی

فطرت گرا است. در نهایت در این پژوهش سعی می‌گردد رویکرد هوشیارانه و کاربردی از مواجهه تربیتی و فطری به موسیقی به عنوان پدیده‌ای آمیخته با زندگی یادگیرندگان عصر حاضر ارائه نماید.

در کنار دیدگاه‌های دینی و فقهی در خصوص محدودیت‌های طیفی استفاده از موسیقی در زندگی فردی و اجتماعی به ویژه در دوره‌های تربیت اوان کودکی، در حوزه‌های مطالعات اجتماعی و روان‌شناختی نیز برخی پژوهشگران خارجی از جمله، استاک و گوندلاچ^۱ بر این باورند که آزاد بودن در بهره‌مندی از موسیقی می‌تواند هنجارها و ارزش‌های رایج و حاکم جامعه را تضعیف نماید. همچنین بهره‌مندی نادرست و غیراصولی از موسیقی می‌تواند سبب ایجاد خود بیگانگی و بی‌تفاوتی گردد (خجسته، ۱۳۸۹) به ویژه موسیقی‌های که به خاطر تغییرات آکوستیکی و صداها نامرتب و تکراری که در آن‌ها وجود دارد تأثیرات مخربی روی ذهن کودکان می‌گذارد. این تأثیرات سوء می‌تواند موجب آشفتگی‌های ذهنی و عاطفی، خشونت، پرخاشگری، کاهش دقت و تمرکز و انزوای کودکان شود.

در نگاهی متفاوت، برخی تحقیقات انجام شده در سال‌های گذشته نشان می‌دهد که آشنایی کودکان با آثار موسیقی مناسب و مقتضی از اوایل کودکی به بعد در پرورش و رشد سلیقه شنیداری، حساسیت در شنوایی، درک ریتم، هماهنگی صوتی، تشخیص طنین متفاوت صداها، درک بیشتر از عناصر موسیقی در دیگر هنرها مانند ادبیات، معماری، نقاشی (هنرهای تجسمی) موثر است (قاسم‌تبار، ۱۳۹۵) و به کودکان کمک می‌کند تا واضح‌تر صحبت کنند، واژگان بیشتری را یاد بگیرد و مهارت‌های اجتماعی و عاطفی را تقویت کنند. همچنین موسیقی به عنوان نوعی سیستم نشانه‌ای در یادگیری تأثیری انکارناپذیر دارد. چرا که در مراحل گوناگون آموزش کودکان جهت یادگیری و به خاطر آوردن مطالب، موسیقی به عنوان نشانه‌هایی برای تداعی به کار می‌رود. نظم موجود در موسیقی، تکرارها و فاصله‌ها که با قاعده صورت می‌گیرد، به کودک کمک می‌کند تا نظم و قواعد موجود در سایر علوم (ریاضی، علوم اجتماعی، ادبیات) را کشف و درک کند (روشن دل و همکاران، ۲۰۲۱).

بنابراین فارغ از دیدگاه‌های متفاوت و در برخی مواقع متضاد و متعارض در خصوص محاسن یا معایب موسیقی در پرورش و تربیت کودکان، آنچه در باب تأثیر موسیقی انکارناپذیر است، بسترسازی ابراز و بیان احساسات، رها شدگی و ایجاد فضای شاد و مفرح بوده که توجه هوشیارانه و اقتضایی به این اثرات در فرآیند آموزش و پرورش لازم و ضروری است. با این تفاسیر هدف محقق بحث در خصوص حذف یا ورود موسیقی به فرآیند آموزشی نیست بلکه آگاهانه و هوشیارانه در این مسیر گام نهادن است. این که با در نظر گرفتن مزایا و شناخت صحیح و همچنین آسیب‌شناسی مطلوب کاربرد موسیقی در فرآیند آموزشی کودکان و نوجوانان راه‌های اصلاح و توسعه آن به درستی گشوده شود و نهاد تربیتی و درسی بتوانند در فرآیند آموزشی خود به حداکثر بهره‌مندی که همان رشد و بالندگی کودکان و نوجوانان در عین عمل به وظیفه ذاتی خود، دست یابند. حال پرسش‌های بسیاری از مناظر گوناگون مطرح می‌گردد از جمله اینکه موسیقی چه کارکردها و جایگاهی در آموزش و تربیت کودکان و نوجوانان دارد؟ آیا موسیقی می‌تواند تأثیرات مطلوب یا مخربی در فرآیند آموزش و تربیت کودکان و نوجوانان داشته باشد؟ این تأثیرات چگونه است؟

^۱: Stock and Gundlach

مبانی نظری

جایگاه موسیقی در اندیشه غربی و شرقی:

بشر همواره در طول تاریخ به تلاش های گوناگون دست زده تا باورها و آرمان های انسانی خویش را در قالب اشکال مختلف بیان و به دیگران منتقل کند. در این رابطه، شوپنهاور^۲ که «همه هنرها میخواهد به مرحله موسیقی برسند» دربرگیرنده حقیقتی مهم که آگاهی از آن ما را به شناخت واقعی از تمام هنرها رهنمون می گردد. اصل مهمی که از گفته شوپنهاور مطرح می شود وجود کیفیت انتزاع و تجربه در هنر موسیقی است. آنچه که موسیقی را از سایر هنرها متمایز می کند، بیان صریح و بدون واسطه با مخاطبان خود است که انتقال پیام ها و آرمان های ذهنی و عواطف و احساسات هنرمند را به دیگران آسان تر می سازد به بیان زیباتر می توان گفت: موسیقی، هنر و بیان احساسات به وسیله صداهاست.» (انتظامی، ۱۳۹۶).

از طرفی، روح لطیف کودکان، مانند لوحی لطیفی است که والدین و معلمان نقش اساسی در پاکیزه ماندن آن دارند. موسیقی در بحث تربیت، می بایست به جا و درست استفاده شود. بدین معنا که، مربیان و مسئولان مدرسه موظفند در کم و کیف بهره مندی معلمان از موسیقی در یادگیری دانش آموزان و تربیت آنان، نظارت های مستقیم و غیرمستقیم اعمال نمایند، که کودکان از هدف اصلی خویش که تربیت و کمال است دور نماند و به سمت باطل حرکت نکنند (چنگ و همکاران^۳، ۲۰۱۹).

موسیقی همراه با نظم و ساختار و توأم با نظارت می تواند به عنوان تقویت کننده جهت تسهیل رفتار و کنترل تحریکات استفاده شود. مثلاً فعالیت های شنیداری موسیقی باعث توجه به نظم بخشی و حرکات شنوایی را فراهم می آورد و به تمرکز در وظایف محوله کمک می کند. آهنگین نمودن برخی تعالیم می تواند در تقویت ساختار برنامه های آموزشی در زمینه مفاهیم فضایی مورد استفاده قرار گیرد. برخی عقیده دارند که، آهنگین نمودن تعالیم در به خاطر آوری اطلاعات تحصیلی مانند جدول ضرب کمک می کند. همچنین ترکیب علائم بینایی شنوایی می تواند در تقویت حافظه کوتاه مدت و یادگیری کمک کند. بهره مندی صحیح از موسیقی، به خصوص در مدارس و سنین کودکی، امری مهم است که توجه بسیار اندکی به آن شده و آن طور که باید جدی گرفته نشده است (کیمی، ۱۳۸۰).

در رابطه با موسیقی غربی و شرقی می توان بیان کرد، که فلسفه موسیقی غربی مبتنی بر مفهوم هارمونی و ملودی است که در آن تمرکز بر ایجاد صدای دلنشینی است که از ساختار خاصی پیروی می کند. سنت موسیقی غربی بر فردیت و خلاقیت تأکید دارد و آهنگسازان و نوازندگان در تلاش برای خلق آثار هنری منحصر به فردی هستند که دیدگاه شخصی آنها را بیان می کند. از سوی دیگر، فلسفه موسیقی شرقی مبتنی بر مفهوم ریتم و بداهه است. سنت موسیقی شرقی بر مشارکت جمعی تأکید دارد، با همکاری نوازندگان برای ایجاد صدایی یکپارچه که منعکس کننده حال و هوا و احساسات آن لحظه است. در موسیقی شرقی کمتر بر فردیت تأکید می شود و بیشتر بر ادغام با گروه تأکید می شود. به طور کلی، فلسفه موسیقی غرب بیشتر بر بیان فردی و آهنگسازی دقیق متمرکز است، در حالی که فلسفه موسیقی شرقی بر مشارکت جمعی و بداهه نوازی تأکید دارد (دارو و همکاران^۴، ۱۹۸۷).

بهره مندی از موسیقی در ادیان مختلف تفاوت هایی دارد. در اسلام نظرات مختلفی در مورد موسیقی وجود دارد. برخی از مسلمانان بر این باورند که همه موسیقی ها حرام (حرام) است، در حالی که برخی دیگر معتقدند که فقط برخی از انواع موسیقی حرام است. نگرانی اصلی این است که موسیقی منجر به رفتار گناه آلود شود و افراد را از وظایف دینی خود منحرف کند. برخی از علمای اسلامی نیز معتقدند که موسیقی باعث ترویج فحشا می شود. در یهودیت ارتدوکس، محدودیت هایی برای گوش دادن به موسیقی در ایام خاصی از سال وجود دارد، مانند روز سوگواری برای تخریب معبد. در این مدت از فعالیت های شادی آور مانند گوش دادن به موسیقی

^۲:Schopenhauer

^۳:Chang,et al

^۴:Darrow,et al

جلوگیری می شود. با این حال، به طور کلی، هیچ ممنوعیت خاصی برای گوش دادن به موسیقی در یهودیت وجود ندارد. در مسیحیت منع خاصی برای گوش دادن به موسیقی وجود ندارد. با این حال، برخی از فرقه های مسیحی انواع خاصی از موسیقی را که به اعتقاد آنها ترویج رفتار غیراخلاقی یا مخالف ارزش های مسیحی است، منع می کنند. در هندوئیسم، سنت دیرینه ای از موسیقی عبادی وجود دارد که به نام های بهاجان و کرتان شناخته می شود. با این حال، برخی از فرقه های هندو از موسیقی سکولار یا غیر مذهبی جلوگیری می کنند زیرا ممکن است مردم را از اعمال معنوی خود منحرف کند. در بودیسم منع خاصی برای گوش دادن به موسیقی وجود ندارد. با این حال، برخی از سنت های بودایی از دلبستگی بیش از حد به لذت های حسی مانند موسیقی جلوگیری می کنند و ذهن آگاهی و دوری از امیال دنیوی را تشویق می کنند (بولینگ و همکاران،^۵ ۲۰۱۲).

تفاوت فلسفی در موسیقی غربی و شرقی به دلایل مختلفی برمی گردد. در موسیقی غربی، تمرکز بر روی هارمونی، ریتم و ملودی است. این سه عنصر به صورت جداگانه در نظر گرفته شده و با هم تعامل دارند. هارمونی به عنوان اصل اصول موسیقی غرب، بخش های مختلف قطعات را با هم تعامل داده و چیدمان صداها را تحت کنترل خود قرار می دهد. اما در موسیقی شرق، تمرکز بر روحانیت و عمق است. این نوع موسیقی بسیار پایین دست و با فضای آرام و صاف است. در این نوع موسیقی، هارمونی کاملاً به حذف نزدیک است و به جای آن، سازهای خاص (برای مثال سینتار) با صدای پائین (برای مثال ساز تشخیص) استفاده شده است. به علاوه، در موسیقی شرق، تکنیک های خاصی برای اجرای قطعات وجود دارد که به عنوان "تقلید" شناخته می شود. در این روش، نوازنده قطعه را با دقت بسیار بالا و با تمرکز بر جزئیات، تکرار می کند تا به یک حالت عمیق و روحانی دست یابد. به طور کلی، موسیقی شرق به عنوان چشم انداز عمیق و روحانی در نظر گرفته می شود، در حالی که موسیقی غرب به عنوان یک هنر سطحی است (جورگنسن،^۶ ۱۹۹۳).

با تامل به پژوهش های صورت گرفته که ذکر گردید مشخص است که در اندیشه های غربی و شرقی، موسیقی می تواند سبب یادگیری بهتر کودکان گردد اما در صورتی که به درستی از آن استفاده شود و دست خوش لهو و بیهودگی نگردد. به نظر می رسد این اختلاف تنها میان فقهای ما نیست که بر کارکرد موسیقی مترتب شده است بلکه در جهان غرب نیز موسیقی از نوعی گریز از فلسفه شدگی رنج می برد و البته با سبک های نوین موسیقیایی و تکثر و تفاوت بی مثال آنان چنین تفلسفی سخت تر هم می شود.

اسلام و مسئله موسیقی

اسلام منافاتی با هنر ندارد اما از خارج شدن از عرف منع می نماید. ممکن است موسیقی، به اصطلاح فقهی اش، موسیقی لهوی باشد. «لهو» یعنی غفلت، یعنی دور شدن از ذکر خدا، دور شدن از معنویت؛ دور شدن از واقعیت های زندگی؛ دور شدن از کار و تلاش و فرو غلتیدن در ابتذال و بی بندوباری. بر این اساس رسالت هنرمند بسیار قابل توجه است، او دو مسئولیت دارد (در برابر خود و در برابر مردم) که در هر زمینه اگر قصور ورزد مورد سوال قرار می گیرد. اگر آهنگ، روح سازندگی و بالندگی داشت و احساسات درونی و پسندیده را به ترسیم کشاند هم برای هنرمند و هم برای جامعه پیام دارد. اما اگر حامل پیام ارزشی نبود، منشأ بطلت و بیهودگی و لهو و لغو و در نهایت انحراف و افسردگی فرد و جامعه است و به عنوان یکی از ابزارهای استعمار و استثمار مورد استفاده قرار می گیرد (فزایی و عشایری، ۱۳۹۷).

برخلاف تصور برخی که گمان نموده اند، اسلام با هنر و زیبایی و خواندن و احساس و لطافت ذوق سازگار نیست و روح تقدس را دوری از زیبایی می دانند، باید گفت اسلام مکتب روح و عواطف و احساسات پاک فطری است و قوانین و احکام آن با آهنگ موزون فطرت هماهنگ است به طور مثال تلحین در هنر تلاوت آیات از نخستین و اصیل ترین وجوه اعجاز قرآن کریم است (صیرفی و همکاران، ۱۴۰۰). خداوند سبحان در قرآن کریم می فرماید: «قل من حرم زینة الله التي اخرج لعباده والطيبات من الرزق...» (سوره اعراف، آیه

⁵: Bowling, et al

⁶: Jorgensen, E. R

۳۲) بگو ای پیغمبر، چه کسی زینت‌های خدا را که برای بندگان آفریده، حرام کرده و از روزی حلال منع کرده است. امام صادق علیه‌السلام در این زمینه بیانی دارند که: «ما بعث الله نبياً الا بحسن الصوت» خداوند پیامبری را بر نیانگیخت، مگر آنکه صدای خوشی داشته باشد. و همچنین امام صادق علیه‌السلام از رسول خدا صلی‌الله‌علیه و آله نقل می‌کنند که: «ان من اجمل الجمال الشعر الحسن و نغمه الصوت الحسن» به درستی که از زیباترین جملات موی زیبا و صدای زیبا است. به هر حال این همه زینت و جمال بر در و دیوار هستی جهت بهره‌مندی و ابزاری برای هدایت و تعدیل اوست لذا افراط در بهره‌وری از زیبایی‌ها و پذیراشدن خواهش‌های نفسانی و محاسن را به استخدام رذایل در آوردن مذموم است چنانچه فرو بستن چشم و گوش از دریافت زیبایی‌ها و حرام پنداشتن حلال‌ها هم پسندیده نیست بلکه شایسته است در سایه فقه پویا و بالنده و با در نظر گرفتن زمان و مکان به بهزیستی مادی و معنوی پرداخت. دین اسلام، دین فطرت، احساس، هنر، زیبایی و سهولت و آسانی است (چیت سزایان، ۱۳۷۹).

علاوه بر آن، در بسیاری از ادیان، محدودیت گوش دادن به موسیقی وجود دارد. در ادیان ابراهیمی مانند اسلام، یهودیت و مسیحیت، نوع خاصی از موسیقی که شامل ترانه‌های غیرمذهبی و رقص نباشد، مورد قبول است. در برخی از جنبش‌های صوفی، گوش دادن به موسیقی به عنوان چشم‌انداز روحانی و تجربه‌ای برای رسیدن به حالت عشق الهی، قابل قبول است. برخلاف آن، در بعضی از جنبش‌های دینی مانند سلف‌گرایان، گوش دادن به هر نوع موسیقی حرام است و باعث فاسد شدن روح و جسم شخص خواهد شد (بک و همکاران، ۲۰۰۶).

کاربرد موسیقی در تعلیم و تربیت از منظر مخالفان و موافقان

تعلیم و تربیت در طول تاریخ بشر، بیش از هر فعالیت اجتماعی دیگر اهمیت داشته است. در بیان اهمیت تعلیم و تربیت کافی است گفته شود که تحقق گوهر آدمی منوط به آن بوده و فعالیت‌هایی که تحت عنوان آموزش و پرورش در مورد انسان اعمال می‌شود، شرط لازم رشد و تکامل است (نواب صفوی، ۱۳۸۷). در ارتباط با وظایف اساسی تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش به طور خلاصه می‌توان به سه نکته توجه نمود. اول، تعلیم مفاهیم اساسی که شرط نیل به فکر منطقی و عملی است مثل خواندن، نوشتن، حساب کردن، دوم، بیداری ذوق که نخستین گام در تربیت حس زیبایی‌شناسی است. موسیقی و نقاشی و کاردستی در شمار وسایل مناسب برای تربیت ذوق در این دوره است. این دوره از نظر ایجاد ذوق به منزله دوره آگاهی است. سوم، تربیت اجتماعی و شخصیت که این نوع تربیت به کیفیت حیات اجتماعی بستگی دارد (شکوهی، ۱۳۹۷).

برخی پژوهشگران غربی بر این باورند که، آموزش هنر نقش مهمی در شکل‌گیری شخصیت کودکان ابتدایی دارد و در رشد مهارت‌های تفکر، توانایی خلاقیت و کمک به شکل‌دهی ارزش‌ها و رویکردهای افراد دارد. آموزش هنر توانایی بسیاری در برانگیزاندن افراد برای یادگیری و غلبه کردن بر موانع آموزش و یادگیری دارد. آموزش هنر می‌تواند هیجان‌های منفی و دارای اثرات زیان‌بار مانند بی‌علاقگی، اضطراب و خستگی را کاهش داده و حتی از بین ببرد (سیالیتین^۸، ۲۰۰۲).

این در حالی است که تاثیر موسیقی بر یادگیری کودکان در گام اول به روحیه و نوع شخصیت آن‌ها بستگی دارد. روحیه دانش‌آموزان باید توسط معلم شناخته شود. اگر در دسته افرادی قرار گیرند که به راحتی حواسشان پرت می‌شود، موسیقی تأثیری معکوس بر یادگیری کودکان خواهد گذاشت. بنابراین، بهره‌مندی از موسیقی در آموزش و تعلیم و تربیت می‌بایست هدفمند باشد (مرادی و باقری، ۱۴۰۰).

موسیقی نزد دانشمندان اسلامی به عنوان یک علم، هنر و یک فن به حساب می‌آید. گرچه برخی افراد هر عصر و زمانی از این هنر سوء استفاده می‌کردند و متأسفانه سوء استفاده همین بی‌خردان و بی‌هنران باعث می‌شد که دانشمندان اسلامی علم خود را در فن

7: Beck, G. L

8: Siaulytine, D

موسیقی کتمان کنند و مطالبی هم که اظهار می‌کردند خیلی جزئی و محدود باشد. موسیقی از هنرهایست که دو پهلوست؛ از یک طرف مثبت و سازنده و از جهت دیگر منفی و مخرب می‌باشد. در صورت استفاده درست تأثیرات مثبتی بر روح و روان آدمی می‌گذارد، تأثیراتی از قبیل افزایش قدرت ادراک، محاسبه، تسکین و تحذیر روح مریض برای عمل جراحی روی بدن مریض، افزایش حرکات بدنی معلولان و غیره دارد. احکام شرعی در مورد موسیقی و هر آهنگ دیگر بستگی به نوع تأثیر آن از حیث مثبت یا منفی در مستمعین دارد و مشکل عمده در بیان احکام شرعی آهنگ‌ها در تشخیص آثار آن بر مستمعین است و احکام اسلام در مورد آهنگ‌ها مربوط به نحوه استفاده مردم از این آهنگ‌ها می‌باشد. به عبارت دیگر اگر موسیقی به نحو صحیح و با اصول علمی و اخلاقی مورد استفاده قرار گیرد همیشه مفید و تأثیرات مثبت خواهد داشت اما اگر به صورت فله‌ای بر مبنای هوس بازی و جهت تهییج و ترویج شهوانی مورد استفاده قرار گیرد به حکم عقل، علم و شرع مقبوح و مذموم است (صیرفی و همکاران، ۱۴۰۰). همچنین نظرات غزالی، فیض کاشانی و محقق سبزواری، اصل موسیقی آوازی و یا اصل غناحرام نیست مگر آنکه حرکتی از خارج بر آن عارض شود (میرزاخانی، ۱۳۶۹).

موسیقی می‌تواند برای کودکان تأثیرات مثبت و منفی داشته باشد. در اینجا به برخی از تأثیرات منفی موسیقی از دیدگاه روانشناختی برای کودکان اشاره می‌کنیم: ۱- افزایش استرس: گوش دادن به موسیقی با تنظیمات صدای بلند و شدید، ممکن است باعث افزایش سطح استرس در کودکان می‌شود. ۲- خطرات شنوایی: گوش دادن به موسیقی با صدای بلند و در زمان‌های طولانی، ممکن است باعث آسیب به گوش کودک می‌شود. ۳- تحریک کردن رفتار نامطلوب: گوش دادن به موسیقی با تم‌ها و ریتم‌های سرعت بالا، ممکن است باعث تحریک رفتار نامطلوب در کودکان می‌شود. ۴- افزایش خشونت: گوش دادن به موسیقی با صداهای خشن و خصوصاً در سبک‌های رپ و هارد راک، ممکن است باعث افزایش خشونت در کودکان شود. ۵- تأثیرات روانی: گوش دادن به موسیقی با مضامین منفی و ترسناک، ممکن است باعث افزایش اضطراب و ترس در کودکان شود. ۶- تأثیرات بر روی خلاقیت: گوش دادن به موسیقی با الگوهای تکراری و ساده، ممکن است باعث کاهش خلاقیت و نبود ایده‌های جدید در کودکان شود. به طور کلی، باید به این نکته توجه داشت که گوش دادن به موسیقی برای کودکان باید با صحت و سلامت آن‌ها در نظر گرفته شود (عبداللهی خوروش، ۱۳۸۶).

بدین ترتیب، برای والدین و مربیان مهم است که بر نوع موسیقی که کودکان گوش می‌دهند نظارت کنند و مطمئن شوند که برای سن و سطح رشد آنها مناسب است. علاوه بر این، تعیین محدودیت در میزان زمان صرف شده برای گوش دادن به موسیقی می‌تواند به جلوگیری از عادات مخرب و سایر اثرات منفی کمک کند.

پیشینه داخلی

برنگی و همکاران (۱۴۰۰)، به ارائه پژوهشی با عنوان تحلیل برنامه درسی کاوشگری موسیقایی در برنامه درسی فلسفه برای کودکان، پرداختند. روش‌شناسی پژوهش، کیفی از نوع توصیفی-تحلیلی است. مقاله با کاربرد مؤلفه‌های دانش موسیقایی به طراحی سه شیوه ماهیت هستی‌شناختی اثر موسیقایی؛ موسیقی چونان اثر زیباشناختی؛ موسیقی به مثابه کنش اجتماعی به استخراج مفاهیم از محرک‌ها پرداخت. شیوه‌ی گردآوری اطلاعات، کتابخانه‌ای با بررسی سبک‌های موسیقی کلاسیک جهانی ۱۹۰۰ تا ۱۹۵۰ میلادی و پس از ۱۹۵۰ بود. نتیجه‌ی یادگیری موسیقی با کاوشگری به دانش‌آموزان می‌آموزد چگونه موسیقی به منزله‌ی یک پدیده‌ی اجتماعی عمل می‌کند؛ با ارائه‌ی ابزاری از جمله مفاهیم و واژگان موسیقایی به آنها مهارت و قدرت گفتگو پیرامون آثار موسیقایی می‌بخشد. برای نهادینه کردن مفاهیم تاریخی در ذهن و افزایش توانایی دانش‌آموزان در آهنگ‌سازی یا تنظیم، فعالیت‌هایی با تلفیق کاوشگری اجتماعی و موسیقایی پیشنهاد می‌شود.

ورکیانی و همکاران (۱۳۹۸)، به پژوهشی با عنوان اثربخشی فعالیت های تربیت بدنی و هنری با تاکید بر موسیقی بر سلامتی و کاهش اضطراب کودکان پیش دبستانی براساس مطالعات برنامه درسی راهبردی و الگوی برنامه ریزی چندبعدی، را ارائه دادند. جامعه آماری شامل کلیه کودکان مضطرب پیش دبستانی ناحیه ۳ آموزش و پرورش شهر تهران بود و این پژوهش به صورت نیمه آزمایشی و با طرح پیش آزمون و پس آزمون انجام شد. ۶۰ کودک به روش نمونه گیری هدفمند انتخاب و به طور مساوی در دو گروه آزمایش و گواه قرار گرفتند. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه اضطراب اسپنس و آزمون تفسیر نقاشی کورمن بود و داده های جمع آوری شده با آزمون های ANCOVA و MANCOVA مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده ها نشان داد که میانگین نمرات بعد از آزمون در گروه آزمایش به طور معنی داری بیشتر از گروه کنترل بود. با توجه به اثربخشی این برنامه نه تنها در کاهش اضطراب، بلکه به عنوان اثربخشی بر بسیاری از مؤلفه های وجودی کودکان، پیشنهاد می شود تحقیقات نظام مندی در زمینه تنوع کاربردهای این رویکرد، الگوی آن و آموزشی آن انجام شود.

فزایی و عشایری (۱۳۹۷)، به ارائه مطالعه ای با عنوان تاثیر موسیقی بر خلاقیت کودکان ۷ تا ۹ ساله شهر تهران، پرداختند. هدف از این پژوهش، بررسی تاثیر آموزش موسیقی بر خلاقیت کودکان ۷ تا ۹ ساله شهر تهران است. این پژوهش مطالعه ای نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری پژوهش شامل همه کودکان ۷ تا ۹ ساله دبستان های منطقه ۲۰ شهر تهران بود. روش نمونه گیری در این پژوهش، در دسترس بود. تعداد نمونه ها ۲۰ نفر بود و به صورت تصادفی ۱۰ نفر برای گروه آزمایش و ۱۰ نفر برای گروه کنترل انتخاب شدند. جمع آوری داده ها بر اساس پرسش نامه خلاقیت تورنس و آزمون هوشی و کسلر ۴ انجام شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده نیز با استفاده از نسخه ۲۲ نرم افزار SPSS و در دو بخش توصیفی و استنباطی و با بهره گیری از آزمون های تی دو نمونه مستقل و تحلیل کوواریانس انجام شد. تایج به دست آمده نشان داد آموزش موسیقی تاثیر معناداری بر مؤلفه های خلاقیت کودکان دارد.

قاسم تبار و همکاران (۱۳۹۰)، به ارائه مطالعه ای با عنوان تاثیر آموزش موسیقی در مهارت های پایه ریاضی کودکان پیش دبستان، پرداختند. این پژوهش با شناخت بررسی تاثیر آموزش موسیقی ارف در یادگیری مهارت های پایه ریاضی کودکان پیش دبستانی انجام شد. با استفاده از روش نمونه برداری در دسترس، ۳۰ کودک ۵ ساله (۱۶ دختر و ۱۴ پسر) که دامنه هوش آنها بین ۱۱۰ تا ۱۳۰ قرار داشت، انتخاب شدند و در دو گروه مداخله و گواه مورد بررسی قرار گرفتند. به اعضای گروه مداخله به مدت ۳ ماه، هفته ای یک جلسه دو ساعته، موسیقی ارف آموزش داده شد. سپس، در هر دو گروه، آزمون سنجش مهارت های پایه ریاضی کودکان اجرا شد. نتایج تحلیل کوواریانس نشان داد که آموزش موسیقی ارف، توانایی مهارت های طبقه بندی کردن، تشخیص شباهت ها و تفاوت ها، نگهداری ذهنی عدد و هندسه کودکان پیش دبستانی را افزایش می دهد. در مورد مهارت ردیف کردن بین دو گروه تفاوت معنادار وجود نداشت. در نهایت، تاثیر آموزش موسیقی در یادگیری مهارت های پایه ریاضی کودکان مورد بحث قرار گرفت.

پیشینه خارجی

گیلیسپی و گلايدر^۹ (۲۰۱۰)، به ارائه مطالعه ای با عنوان استفاده مربیان پیش دبستانی از موسیقی برای تقویت یادگیری و رفتار کودکان، پرداختند. این مطالعه به بررسی چگونگی و زمان استفاده معلمان از موسیقی در کلاس های پیش دبستانی در طول روز پرداخت. مشاهدات مستقیم کلاس درس برای تعیین استفاده معلمان پیش دبستانی از موسیقی در چهار کلاس درس و یک کلاس پیش دبستانی خصوصی برای مجموع ۲۴ ساعت مشاهده در هر کلاس انجام شد. مشاهده شد که به طور متوسط ۶.۵ بار در ساعت از موسیقی استفاده می شود. همه معلمان اغلب از موسیقی برای ایجاد انگیزه در یادگیری کودکان در زمینه مهارت های تحصیلی و مهارت های اجتماعی استفاده می کردند، و بیشترین فراوانی را برای فعالیت های روتین مانند تمیز کردن و انتقال به فعالیت های

⁹: Gillespie, C. W., & Glider, K. R

جدید انجام می دادند. همه معلمان بیشتر در طول زمان گروهی از موسیقی استفاده می کردند. موسیقی بیشتر در زمان های گروهی و خارج از زمان هایی که مخصوصاً برای موسیقی و حرکت در نظر گرفته شده بود، استفاده می شد. نتایج نشان داد که موسیقی اثرات مفیدی بر یادگیری کودکان دارد. با توجه به مطالعات پیش گفته این نکته استنباط می گردد که موسیقی می تواند هم به عنوان یک هنر و ابزار آموزشی مورد استفاده قرار گیرد و هم ممکن است با محدودیت ها و دیدگاه های خاصی روبرو باشد. این تعادل بین استفاده از موسیقی به عنوان یک ابزار مثبت و اجتناب از آن در مواردی که ممکن است با برخی ارزش ها در تضاد باشد، نیازمند درک عمیقی می باشد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر یک پژوهش کیفی، با رویکردی استقرایی و بر اساس روش داده بنیاد مطابق با رهیافت نظام مند اشتراوس و کوربین¹⁰ صورت گرفته است. از این رو گردآوری داده ها بر مبنای مصاحبه نیمه ساختار یافته صورت پذیرفت. نمونه گیری به صورت هدفمند به روش گلوله برفی، بر مبنای مصاحبه با جمعی از معلمان و مسئولان ذیربط انجام گرفت. محقق پس از هماهنگی های لازم به صورت حضوری یا تلفنی، نظرات مشارکت کنندگان را ضبط و پیاده سازی نمود، تا جایی که اشباع نظری و کفایت داده ها و اطلاعات بعد از انجام ۳۰ مصاحبه محرز گردید. جدول ۱ مشخصات مشارکت کنندگان در پژوهش را نشان می دهد.

جدول ۱- اطلاعات آموزگاران مورد مصاحبه

منبع	جنسیت	تحصیلات	سابقه تدریس	سن	محل خدمت
P1	آقا	فوق لیسانس	۸	۳۲	دبیرستان پسرانه ندای صالحین
P2	خانم	دکترا	۱۹	-	دانشکده رفاه
P3	خانم	دکترا	۱۷	-	دانشکده رفاه
P4	آقا	حوزوی سطح ۳	۳۶	-	پیش دبستان علوی
P5	آقا	کارشناسی ارشد	۲۸	-	دبستان علوی
P6	آقا	کارشناسی	۱۸	-	دبستان صلحا
P7	آقا	کارشناسی ارشد	۱۶	-	پیش دبستان صلحا
P8	آقا	کارشناسی ارشد	۸	-	دبستان پسرانه ادب میزان
P9	آقا	کارشناسی ارشد	۹	-	پیش دبستان ادب میزان
P10	آقا	کارشناسی ارشد	۱۱	۳۴	دبیرستان پسرانه امام صادق (ع)
P11	خانم	کارشناسی ارشد	۹	۳۴	دبستان دخترانه امام صادق (ع)
P12	خانم	کارشناسی ارشد	۶	۳۵	پیش دبستان دخترانه امام صادق (ع)
P13	آقا	کارشناسی ارشد	۱۲	۳۶	دبستان سراج
P14	آقا	کارشناسی ارشد	۹	-	پیش دبستان سراج
P15	خانم	گارشناسی ارشد	۱۲	-	دبستان تزکیه
P16	خانم	دکترا	۷	-	دبستان روشنگر
P17	خانم	دکتر	-	-	پیش دبستان رفاه
P18	آقا	-	-	-	دبستان رفاه
P19	آقا	کارشناسی ارشد	-	-	دبستان رفاه

¹⁰: Strauss & Corbin

P20	خانم	-	-	-	دبستان رفاه
P21	خانم	-	-	-	دبستان رفاه
P22	آقا	دکتر	-	-	دبیرستان رفاه
P23	خانم	-	-	-	دبیرستان رفاه
P24	آقا	کارشناس حوزه	-	-	دانشکده رفاه
P25	آقا	-	-	-	موسسه باران
P26	آقا	سطح ۳ حوزه	-	-	دبستان تسنیم محبت
P27	آقا	کارشناسی ارشد	۹	-	دبستان فرهنگ
P28	خانم	دکتر	-	-	دبیرستان فرهنگ
P29	خانم	کارشناس حوزه	۲۵	-	دبیرستان دخترانه شهید مطهری
P30	آقا	کارشناس ارشد	۲۳	-	بیت الغدیر

تجزیه و تحلیل مصاحبه ها طی فرایند کد گذاری باز، محوری و انتخابی پس از تعیین متغیر محوری که دغدغه و توجه اصلی مشارکت کنندگان را با بیشترین گوناگونی ممکن به خود اختصاص می داد، آغاز گردید. در این پژوهش آموزش مبتنی بر موسیقی یا آموزش موسیقیایی به عنوان متغیر محوری انتخاب و کد گذاری ها بر مبنای آن مفهوم سازی گردید. جهت بررسی روایی و پایایی داده ها از دو روش بازبینی به وسیله مشارکت کنندگان و مرور به وسیله خبرگان غیر شرکت کننده در پژوهش استفاده و پس از دریافت نظرات اصلاح و ویرایش لازم انجام شد.

یافته ها

مراحل اصلی روش داده بنیاد با رهیافت نظام مند اشتراوس و کوربین، تقریباً موازی و همزمان با کد گذاری باز آغاز می گردد. هدف این مرحله شناسایی مفاهیمی است در بر دارنده نزدیک ترین پیام ها و مفاهیم کلیدی برای درک مصاحبه ها از موضوع پژوهش بود. در گام دوم پس از استخراج کدهای مفهومی از مصاحبه ها، مشخص گردید که این کدها توانایی منتسب شدن در یک طبقه بالاتر مفهومی از انتزاع را نیز دارند، به همین جهت در این راستا مطابق جدول ۲ این کدها در محوریت مقولات بالاتر قرار گرفتند.

جدول ۲- کدهای باز و محوری

منبع	کدهای باز	کد محوری
P1,P4,P5,P7,P8 P12,P13,P16,P17	نیاز کودکان به روحیه شاداب نیاز کودکان به تخلیه هیجان مقابله نکردن با کودک استفاده از روش های انگیزشی برای جذب دانش آموزان استفاده از شعر و داستان و قصه استفاده از تواشیح و سرود و کارهای جذاب انواع بازی و کارهای هیجان انگیز استفاده از آواهای طبیعی موسیقی های شرقی جای الگوهای خوب اجتماعی را گرفته است	آسیب های مرتبط با شیوه های بروز رفتاری و هیجانات در دانش آموزان و تغییر ذائقه روانی و عاطفی

آموزش موسیقیایی جایگزینی برای آموزش با موسیقی (مواجهه هوشیارانه با کاربرد موسیقی در تربیت مدرسه ای)

P4,P6,P8,P11 P12,P17	تبیین لایه های فکری و اهداف فرد مبتنی بر اصول متعالی پرورش ذهن فکور دست یابی دانش آموز به تعقل	آسیب های مرتبط با نحوه تفکر و مدیریت ذهن و ظرفیت های شناختی
P3,P4,P5,P6 P8,P12,P15	آموزش های ارشادی به خانواده ها	آسیب های مبتنی بر باور ها و اعتقادات و نگرش های دینی در دانش آموز
P1,P4,P5,P8 P12,P14,P17	الگوگیری از فضای خانواده	آسیب های مبتنی بر زمینه های فکری و اعتقادی خانواده
P1,P4,P5,P13	فضای خشک و بسته موضوع اساسی در تربیت بحث اراده است جو حاکم در مدارس	آسیب های مرتبط با محیط مدرسه، فضای فکری دانش آموزان
P1,P5,P7,P8,P10 P11,P12,P13,P14,P17	پراکندگی تمرکز در تفهیم مفاهیم تاثیر معلمان در نگرش دانش آموزان شرایط مطلوب محیط برای آزادی خلاقیت همراهی با بچه ها اصل مهم تربیتی تدوین توجیه نامه منسجم و برنامه ریزی دقیق نداشتن فضای آرام و دلنشین در مدرسه دانش آموزان مهارت های لازم برای مقابله با استرس را ندارند. جذابیت های بصری و طراحی های حرفه ای در ارائه موسیقی به نوجوانان کم است بانک مناسب آوایی در مدارس به منظور ارائه محتوای آموزشی وجود ندارد	آسیب های مرتبط با محیط آموزشی - پرورشی مدرسه و برنامه درسی کلاس
P1,P2,P6,P8,P9 P11,P12,P13,P17	توجه به نظرات مراجع تقلید توجه به محدودیت های شعر خوانی و صدای بانوان تصمیمات سیاسی قوانین و مقررات ملی ضوابط مندرج در اسناد بالادستی فرهنگ محیط و عدم درک صحیح از مبانی فرهنگی موسیقی تدوین سیاست های فرهنگی با معیار هنری	آسیب های مبتنی بر چهارچوب های حاکمیتی، قوانین فرهنگی و اصول تربیت و اجتماعی
P2,P5,P6,P8,P10 P11,P12,P13,P15 P16,P17	ارزش های فرهنگی مدارس اصل جایگزینی اصل مدیریت زمان	آسیب های مرتبط بر تغییرات زمانی و مکانی در مواجهه با موسیقی
P2,P5,P6,P8,P10 P11,P12,P13	تشویق و پشتیبانی خانواده ها عدم وجود دوگانگی تربیتی برگزاری دوره های دانش افزایی برای خانواده ها کودکان و نوجوانان و والدینشان به مضامین ارائه شده در برخی موسیقی های رایج آگاهی ندارند. خانواده ها نسبت به اثرات روحی و روانی موسیقی در کودکان و دانش آموزان آگاهی ندارند	آسیب های مرتبط به سبک زندگی و فرزند پروری خانواده ها
P2,P5,P6,P8,P10 P11	مدیریت رسانه بالا بردن سواد رسانه ای اصل مدیریت محتوا موسیقی های مشتبه شرعی در رسانه ملی ترویج پیدا کرده	آسیب های مبتنی بر تاثیرات فضای مجازی و رسانه های جمعی

	شبکه های خاص به دور از هدف گذاری تربیتی در رسانه ملی مانند شبکه رادیویی آوا اختصاص داده شده	
P2,P5,P6, P11,P12,P13	سوء استفاده از محتوای نامناسب در تولید قطعات موسیقی استفاده از سبک های موسیقی قابل قبول و مجاز تصویرسازی حرفه ای در محتوای آموزشی نداریم	آسیب های مرتبط با محتوای منشور موسیقی
P2,P5,P6,P8,P10 P11,P12,P13	منش و روش ما تبلیغ این امر نیست گرایش کودکان به سبک های نامتعارف موسیقی ران درمانی و سبک سازی روحی در استفاده از موسیقی های اجتماعی به نوجوانان القا شده است	آسیب های مرتبط با فرهنگ محیطی و زمینه های اجتماعی
P2,P5,P6,P8,P10 P11	رعایت حدود شرعی و فقهی اسلام میانه خوبی با موسیقی ندارد غنا از انسان سلب اراده می کند تمایز بین موسیقی های حلال و حرام مغایرت با ارزش های دینی	آسیب های مبتنی بر عدم توجه و رعایت حدود شرعی و اصول دینی مرتبط با موسیقی
P1,P5,P7,P8,P10 P11,P12,P13,P14,P17	تمرکز بر موسیقی با محتوای مذهبی توجه به موسیقی های بومی و محلی موسیقی سنتی در جامعه در جامعه کم رنگ شده	آسیب های مرتبط با سیاست گذاری فرهنگی ملی و بومی در مواجهه با موسیقی
P1,P2,P6,P8,P9 P11,P12,P13,P17	اعتقادات دینی فردی و خانوادگی	آسیب های مرتبط به عدم رعایت محدودیت های شرعی و عرفی از سوی خانواده
	تدوین توجیه نامه منسجم و برنامه ریزی دقیق انتخاب محتوای مناسب و ریتم طبیعی محتواهای جذاب دیداری در مدارس کم است شفافیت و نظارت بر آموزش مبتنی بر موسیقی کاهش اختلال خواندن کاهش اختلال نوشتن کاهش اضطراب اجتماعی افزایش شناخت اجتماعی ارتقای برخی مهارت ها تقویت فعالیت های همزمان تقویت روحیه هنری افزایش خلاقیت تجربه ارتباط و تعامل موسیقایی از دست دادن زمان مناسب درس نقص در تمرکز و یادگیری بروز اختلافات فرهنگی کاهش احترام به هویت و سنت ها ایجاد ارزش های منفی در دانش آموزان کاهش نیروی ادراکی و ارادی آشفتنگی های روحی و نگرانی های روانی گرایش به فساد اخلاقی انتقال پیام های ناپسند	آسیب های مرتبط با کاربرد موسیقی و برنامه آموزشی مدارس
P1,P5,P7,P8,P10 P11,P12,P13,P14,P17	الهام بخشی و ایجاد زمینه های دانش موسیقی شناسایی موسیقی های ناپسند لزوم آموزش معلمان و مربیان در زمینه موسیقی	آسیب های مبتنی بر کاستی های مهارتی در تولید محتواهای جذاب آموزشی

آموزش موسیقایی جایگزینی برای آموزش با موسیقی (مواجهه هوشیارانه با کاربرد موسیقی در تربیت مدرسه ای)

	توانایی استفاده از روش های آموزشی متنوع عدم استفاده معلمان از روش های نمایشی جذاب لزوم کمک به بالا بردن قدرت تشخیص موسیقی	
P1,P2,P6,P8,P9 P11,P12,P13,P17	کودکان و نوجوانان خلا های عاطفی خود را با موسیقی پر می کنند بخصوص موسیقی های شرقی کودکان و نوجوانان در موسیقی های شرقی حس مفید بودن دارند موسیقی های شرقی جای الگوهای خوب اجتماعی را گرفته است	توجه به جایگزینی الگویی در کاهش اثرات جذبی موسیقی های شرقی
P1,P5,P7,P8,P10 P11,P12,P13,P14,P17	موسیقی های کره ای جذابیت های زیادی با ارائه حرکات موزون برای نسل نوجوان دارند در موسیقی های شرقی مدرگرایی بصورت هدفمند ترویج می شود	آسیب های مرتبط با عدم آگاهی و پوشش جذابیت های شخصیتی و محتوایی موسیقایی موسیقی های شرقی و کره ای
P1,P5,P7,P8,P10 P11,P12,P13,P14,P17	در برنامه های مناسبتی به ویژه اعیاد مذهبی در استفاده از موسیقی قبیح زدایی شده استفاده زیاد از موسیقی در برنامه های ملی با هدف ترویج ارزش های انقلابی قبیح آن را از بین برده	آسیب های مرتبط با قبح زدایی و مشروعیت بخشی به کاربرد موسیقی در نظام تربیتی و مراسم های ملی و مذهبی
P1,P2,P6,P8,P9 P11,P12,P13,P17	همکاران با ساحت های پرورشی در مدرسه نسبت به روش های جایگزین آواهای انسانی با موسیقی های رایج اطلاعی ندارند عدم توجه به الگو بودن معلم در نگاه مخاطب و علاقه مند شدن به ویژگی های شخصیتی وی	آسیب های مرتبط با عدم آگاهی کامل معلم از نیاز های شخصیتی و مولفه های الگوپذیری دانش آموزان و نوجوانان امروز

منبع: یافته های پژوهشگر

در نهایت جهت دستیابی به نتایج جامع تر بر اساس مشابهت های معنایی کد های محوری در دسته بندی های بالاتری به عنوان کد های انتخابی جاگذاری شدند. در این پژوهش از ۹۶ کد باز استخراجی؛ تعداد ۲۲ کد محوری و ۵ کد انتخابی استخراج گردید. جدول ۲ نتایج کد گذاری را نشان می دهد.

جدول ۳- نتایج کد گذاری انتخابی

کد های انتخابی	کد محوری
آسیب های دانش آموز محور	آسیب های مرتبط با شیوه های بروز رفتاری و هیجانات در دانش آموزان و تغییر ذائقه روانی و عاطفی آسیب های مرتبط با نحوه تفکر و مدیریت ذهن و ظرفیت های شناختی آسیب های مبتنی بر باور ها و اعتقادات و نگرش های دینی در دانش آموز
آسیب های محیط محور	آسیب های مبتنی بر زمینه های فکری و اعتقادی خانواده آسیب های مرتبط با محیط مدرسه، فضای فکری دانش آموزان
آسیب های مرتبط با عدم آگاهی کامل معلم از نیاز های شخصیتی و مولفه های الگوپذیری دانش آموزان و نوجوانان امروز	آسیب های مرتبط با عدم آگاهی کامل معلم از نیاز های شخصیتی و مولفه های الگوپذیری دانش آموزان و نوجوانان امروز
آسیب های مرتبط با محیط آموزشی - پرورشی مدرسه و برنامه درسی کلاس	آسیب های مرتبط با محیط آموزشی - پرورشی مدرسه و برنامه درسی کلاس
آسیب های مبتنی بر چهارچوب های حاکمیتی، قوانین فرهنگی و اصول تربیت و اجتماعی	آسیب های مبتنی بر چهارچوب های حاکمیتی، قوانین فرهنگی و اصول تربیت و اجتماعی
آسیب های مرتبط بر تغییرات زمانی و مکانی در مواجهه با موسیقی	آسیب های مرتبط بر تغییرات زمانی و مکانی در مواجهه با موسیقی
آسیب های مرتبط به سبک زندگی و فرزند پروری خانواده ها	آسیب های مرتبط به سبک زندگی و فرزند پروری خانواده ها
آسیب های رسانه محور	آسیب های مبتنی بر تاثیرات فضای مجازی و رسانه های جمعی توجه به جایگزینی الگویی در کاهش اثرات جذبی موسیقی های شرقی

آسیب های مرتبط با عدم آگاهی و پوشش جذابیت های شخصیتی و محتوایی موسیقایی موسیقی های شرقی و کره ای	
آسیب های مرتبط با محتوای منشور موسیقی	
آسیب های مرتبط با فرهنگ محیطی و دسیسه های اجتماعی	آسیب های فرهنگ محور
آسیب های مبتنی بر عدم توجه و رعایت حدود شرعی و اصول دینی مرتبط با موسیقی	
آسیب های مرتبط با سیاست گذاری فرهنگی ملی و بومی در مواجهه با موسیقی	
آسیب های مرتبط به عدم رعایت محدودیت های شرعی و عرفی از سوی خانواده	
آسیب های مرتبط با قبح زدایی و مشروعیت بخشی به کاربرد موسیقی در نظام تربیتی و مراسم های ملی و مذهبی	
آسیب های مرتبط با کاربرد موسیقی و برنامه آموزشی مدارس	آسیب های محیط محور
آسیب های مبتنی بر فقدان دانش - مهارت کافی در مدارس	

منبع: یافته های پژوهشگر

نتایج بیان کننده آن است که فضای تربیتی و آموزشی در آموزش با بهره مندی از موسیقی در مدارس تاثیرگذار می باشد. در این راستا، نظارت و حمایت اولیا می تواند راه صحیح را برای دانش آموزان نشان دهد. چراکه، اولین الگوی هر فرد در دوران کودکی پدر و مادر می باشد. در این زمینه وظیفه پدر و مادر اهمیت می یابد که با در نظر گرفتن همزمان شادابی روحیه و در مقابل به خطا نرفتن و سردرگم نشدن کودک خویش، او را یاری نمایند. پس از خانواده، مدرسه می تواند الگوی هر کودک تلقی گردد. لذا، شیوه عملکرد و آموزش مدرسه دارای اهمیت می باشد. قوانین، عملکرد و شیوه های آموزشی باید به نحوی باشند که سبب ایجاد فضایی خشک و به دور از خلاقیت و شادی نباشد. زیرا، کودکان به شادی نیز نیاز دارند. علاوه بر آن، نگرش و طرز تفکر معلم و مدرسه نیز سبب تاثیرگذاری بر دانش آموز می گردد.

از طرف دیگر، مواردی نیز وجود دارد که سبب ایجاد محدودیت ها در آموزش با بهره مندی از موسیقی می گردد. نظرات درباره موسیقی در اسلام متفاوت است. برخی معتقدند که موسیقی نهایتاً حرام است و در برخی موارد اشاعه آن تحریک کننده و ناپسند است. اما بعضی از حقوقدانان و علمای دین مسلمان معتقدند که موسیقی در محدودیت ها و ضوابطی قرار می گیرد و نوعی موسیقی خاص بیشتر در جوامع اسلامی تبعیت می شود. با نظر به قواعد شرعی و مصاحبه با معلمان و مسئولان مرتبط مشخص است که نوعی خاص از موسیقی حرام تلقی می گردد که انسان را از حال طبیعی خویش دور می کند. این نیز می تواند در کودکان هم دیده شود و سبب ایجاد سردرگمی های دینی در آنان گردد. چراکه، امروزه مشاهده می شود که موسیقی هایی با محتوای نامناسب رواج یافته و کودکان را نیز تحت تاثیر و فرمان خویش قرار داده است و اثر خودش را در بلند مدت روی بچه ها خواهد گذاشت و سبب تغییر ذائقه او میشود. لذا تعیین حدود شرعی در مدارس می تواند به جهت کاهش آسیب های روانی در کودکان عمل نماید. اگرچه، محدودیت های اجتماعی و عرفی نیز قوانینی در این زمینه دارا است. که نظارت بیشتری را می طلبد و می تواند با ارائه محتوای موسیقایی مناسب و مفید برای دانش آموزان این خلاء را پر نماید.

همان طور که در نتایج مشخص است، پیامدهای بهره مندی از موسیقی در آموزش مدارس می تواند مثبت و منفی در نظر گرفته شود. تاثیرات مثبت موسیقی شامل، افزایش شناخت اجتماعی، انگیزه، روحیه، خلاقیت و تعاملات میان کودکان شود. نتایج همچنین نشان می دهد که در بهره مندی از موسیقی های به جا و مناسب کودکان انگیزه آنان بیشتر نیز شده است. مشارکت کودکان در اجرای سرود های ملی و مذهبی نیز می تواند این پیامدها را مثبت و پررنگ تر نماید. علاوه بر پیامدهای مثبت، پیامدهای منفی را نیز نمی توان انکار نمود. اگر در آموزش از موسیقی هایی با محتوای نامناسب استفاده شود، شاهد بروز اختلافات فرهنگی، سردرگمی در یادگیری درس، گرایش کودک به محتوای نامناسب و کم رنگ شدن ارزش های دینی و ملی گردد.

آموزش موسیقایی جایگزینی برای آموزش با موسیقی (مواجهه هوشیارانه با کاربرد موسیقی در تربیت مدرسه ای)

شکل ۱- مدل مفهومی مواجهه هوشیارانه با کاربرد موسیقی در تربیت مدرسه ای)

بحث و نتیجه گیری

در باب کاربرد موسیقی در برنامه های آموزشی و پرورشی مدارس به دور از رویکرد فقهی و شرعی و فارغ از تعیین حدود و ثغور آن که قطعاً بر مبنای مبنای و اصول فکری مربیان و پارادایم تربیتی ایشان شکل می گیرد، آن چه اهمیت دارد، مواجهه هوشیارانه و همراه با مذاقه تربیتی است. این مهم بر کسی پوشیده نیست که چه در چهارچوب دینی و ارزشی و چه بر مبنای قواعد اجتماعی و هنجارهای جمعی و ملاحظات گروهی، موضوعی که در یک اتمسفر تربیتی محل اختلاف و شبهات باشد آن هم در چنین طیف وسیعی چون مساله موسیقی، یقیناً نیازمند مواجهه هوشیارانه، بررسی خردمندانه و کاربرد محتاطانه است. این احتیاط و مواجهه منطقی به معنای منع و محدودیت در بهره مندی نیست، چرا که میزان و نحوه بهره مندی از موسیقی بر مبنای چهارچوب اعتقادی، فکری و هنجاری شکل می گیرد و این پژوهش به دنبال مشخص نمودن این مرزهای تحدیدی نبوده است. آن چه از دستاوردهای این پژوهش قابل تاکید و تکرار است، توجه مضاعف همراه با حساسیت به اثرات، تاثیرات و تغییراتی است که موسیقی به فراخور نوع و کیفیت آن می تواند بر روح و روان مخاطبان و متریبان داشته باشد. آسیب های برشمرده شده در گروه های انتخابی پنجگانه این پژوهش در قالب محورهای مرتبط با دانش آموز، خانواده، محیط، رسانه و دانش کاربران، حاکی از گستره و وسعت تاثیر موسیقی در همه ابعاد زندگی یک نوجوان و جوان نسل امروز است.

گرچه استفاده از موسیقی در فضای آموزشی و پرورشی مدارس عموماً همراه با محاسبات و ملاحظات است، لیکن تغییراتی آتی که در ذائقه موسیقایی متریبان ایجاد می گردد لزوماً همراه با چهارچوب های تربیتی یا مدرسه ای در زندگی فردی، خانوادگی و اجتماعی ایشان نیست. لذا توجه مضاعف به مشروعیت بخشی های مدرسه ای در کلیه ابعاد و سطوح تربیتی از جمله موسیقی و دیگر مولفه های فرهنگی و سبک زندگی حائز اهمیت است. از سوی دیگر، مشروعیت بخشی به مولفه های فرهنگی با مرزهای ابهامی و محدوده های تشخیصی نسبی و نه لزوماً متقن از سوی رسانه ملی نیز همچون نقش مدرسه می تواند سبب شکل گیری پارادوکس های اعتقادی و تعارضات ارزشی در میان نوجوانان و جوانان گردد. مواردی چون کاربرد موسیقی های اختلافی در مراسمات دینی و انقلابی از جمله مصادیق این مهم می باشد. بروز و ظهور موسیقی های شرقی به ویژه کره ای در میان جوانان و نوجوانان دانش آموز به لحاظ جذابیت های آوایی، بصری، الگویی و محتوایی از یک سو و خلاءها یا نیازهای عاطفی، شخصیتی، هویتی و الگویی در نسل جوان و نوجوان سبب اقبال روزافزون به این مقوله شده است که به یقین نقش فرهنگ ساز هویت بخش مراکز تربیتی به ویژه مدارس را با چالش های جدی مواجه نموده است. فعالیت های خشک، بی روح، غیر جذاب، محتوای ساده و ایستا، بی هدف، با شکاف های بین نسلی و عدم ارتباط و تعامل مناسب میان مربیان و متریبان و ده ها مشکلات و معضلات دیگر، همچون تکه چوبی است که در جریان خروشان جذابیت های موسیقایی و بصری با مضامین طراحی شده و هدفمند آثار کره ای به هر سویی کشانده می شود و متولیان فرهنگی و مربیان تربیتی صرفاً نظاره گر این شناوری بی جهت می باشند. گرچه در همین وضعیت، جزایر نجات بخش و متفرقی نیز یافت می شوند که فارغ از هیاهوی اطراف، مجاهدانه، جهادگرانه و عاشقانه پا به این عرصه گذاشته و به دنبال حفظ و نجات تک تک مخاطبان و مستغرقان این جریان ویرانگر هستند.

جدول ۴- راهکارهای پیشنهادی نسبت به هریک از آسیب های مطروحه

کدهای انتخابی	دانش آموز محور	محیط محور	رسانه محور	فرهنگ محور	دانش محور
راهکارها	- استفاده از ظرفیت های خود بچه ها در اجرای مراسم ها	-تزریق شادابی از طریق فعالیت های معلم مثل بازی و ...	-انتخاب محتوای مناسب -استفاده از موسیقی های طبیعی	استفاده از ریتم های مناسب فرهنگ ما -اصلاح مدل رفتاری با بچه ها	-دانش افزایی معلم در زمینه موسیقی - دانش افزایی خانواده
	-محتوا متناسب سن -تقویت انواع هوش های چندگانه	-جذابیت شخصیت معلم	-محتوای غالب بر موسیقی		-دانش افزایی دانش آموز

-جذابیت مراسم ها	-هدهد تی وی	-شناساندن هدف	-دانش افزایی معلم
با نمایش و قصه	استفاده از شعرهای	والای بندگی به بچه	در زمینه داستان و
-همراهی با بچه ها و	جذاب با کلام معلم و	ها	قصه و عروسک
عدم مقابله	بدون آهنگ	-جلوگیری از هیجان	گردانی
-آگاهی به خانواده	-جذاب کردن مراسم	زدگی	-مربی تولید کننده
ها	ها		موسیقی شود
حلقه های گفتگو	-مدیریت زمان		-تمرکز بر تربیت
-ایجاد محفل برای	-تربیت رسانه		انسان فکور
ارتباط همدلانه	-آگاهی بخشی به		
-شناسایی خوراک	بچه ها		
مغزی به بچه ها			

در پس استخراج آسیب ها و چالش های کاربرد موسیقی غیر هوشیارانه و بی قاعده در مدارس، توجه به راهکارهای ارائه شده توسط صاحب نظران و دغدغه مندان حوزه فرهنگ و تربیت از اهمیت به سزایی برخوردار است. از جمله مهمترین راهکارهای مطروحه، می توان به موارد ذیل اشاره نمود: کاربست فعالیت های نوایی و موسیقیایی با هنرمندی و خلاقیت مربیان به جای محتوای آوایی و مبتنی بر آلات موسیقی، بهره مندی از شعرخوانی موزون و منظوم در آموزش های مدرسه ای، تولید محتوای آوایی به جای نوایی در جریان فعالیت های مدرسه ای، به کارگیری محتوای نمایشی و خلاق با جذابیت های بصری، آوایی و حرکتی به جای محتوای صرف شنیداری موسیقی محور، بازگشت به نواهای فرهنگی و بومی کشور با هدف جذب مخاطب و ترویج و حفظ میراث فرهنگی، توجه بیش از پیش به الگوسازی تربیتی مربیان و جذاب سازی شخصیتی ایشان مبتنی بر ذائقه مخاطبان، توجه به فضاهای یادگیری بر اساس مولفه های شخصیتی یادگیرندگان و بهره مندی از دستاوردهای روانشناسی رنگ و طراحی محیطی، آگاه سازی مربیان و والدین به فلسفه موسیقی، اثرات و تاثیرات موسیقی بر روح و جان متربیان و فرزندان، قواعد و چهارچوب های تربیتی و بهداشت روانی و دیگر مقولات مربوطه، برگزاری جلسات دانش افزایی با هدف ترویج مواجهه هوشیارانه و هوشمندانه مربیان و والدین به موسیقی در زندگی تربیتی و فردی دانش آموزان و فرزندان، نگاه نقادانه مربیان و والدین به محتوای رسمی رسانه ملی در جهت کاهش پارادکس ها و تعارضات فکری و اعتقادی، مراقبت از ذائقه فطری و روحیه طبیعت گرای کودکان و نوجوانان با بهره مندی از فعالیت های اردویی، گروهی و فطرت گرا به جای برنامه های مبتنی بر صرف موسیقی و به دور از هدف گذاری های تربیتی. به هر حال، آن چه در مواجهه به مقوله کاربرد موسیقی در مدارس شایان توجه و تاکید بر ملاحظه است، مراقبت از روح و روان متربیان به عنوان امانت های الهی با فطرت های پاک و سرشت ناب می باشد که فارغ از نگاه های خاص دینی یا اخلاقی، نقش و مسئولیت سیاستگذاران فرهنگی، مربیان تربیتی، معلمان و دبیران آموزشی، والدین و دیگر عناصر مرتبط را بیش از پیش بر اهمیت جلوه گر می سازد.

پیشنهادات

باتوجه به یافته های پژوهش و نظر به بهره مندی مناسب از موسیقی در مدارس، به مسئولان و معلمان مدارس پیشنهاد می گردد که با ساخت و بهره مندی از موسیقی های مذهبی در رابطه با خداوند و ائمه معصومین، ضمن اغنا شدن دانش آموزان با موسیقی، سبب ایجاد تفکر مذهبی در دانش آموزان گردند.

مصاحبه با معلمان و مسئولان زیربط نشان می دهد که ایجاد و شکل گیری مقررات و قوانین مناسب در زمینه میزان و استفاده از موسیقی در مدارس، می تواند از استفاده های نابه جا و نامناسب جلوگیری نماید. لذا به مسئولان رده بالای آموزش و پرورش پیشنهاد

می‌گردد با تدوین مناسب مقررات و شیوه نامه های مرتبط، از یک طرف محتوای موسیقایی مناسب برای دانش آموزان و کودکان را فراهم آورند و از طرف دیگر نقشه راه مناسبی را در اختیار مدارس قرار دهند.

با توجه به مزایای مطلوب بهره مندی از موسیقی در مدارس، مصاحبه با معلمان و مسئولان مرتبط نشان می‌دهد که اگر این فرآیند به درستی و طبق قواعد و اصول مناسب سن و درک دانش آموزان شکل نگیرد، نه تنها مزیتی به حساب نمی‌آید بلکه به روان دانش آموز نیز ضرر می‌رساند. لذا به اولیای دانش آموزان پیشنهاد می‌گردد که، با نظارت مستقیم و غیر مستقیم بر عملکرد فرزندان خویش، آنان را از آسیب های احتمالی دور نگه دارند. همچنین، توصیه می‌گردد که اولیا با هماهنگی با معلمان و مسئولان مدارس از ایجاد دوگانگی های تربیتی و آموزشی در کودک کاهش دهند.

یافته های پژوهش حاکی از آن است که، جهت ایجاد روحیه شاداب و خلاق در دانش آموزان می‌توان از موسیقی هایی با محتوای مناسب بهره برد، ولی نکته خیلی مهم در هوشیاری نسبت به انتخاب موسیقی و مواجهه هوشیارانه مدرسه نسبت به این مقوله است.

جهت پرورش و آموزش صحیح دانش آموزان به مسئولان مدارس توصیه می‌گردد که، آموزش های مناسبی متناسب با شیوه های جدید و مناسب جهت ارائه آموزش مطلوب تر به دانش آموزان برگزار نمایند. چراکه، نگرش و عملکرد معلمان می‌تواند به مثابه الگویی برای هر دانش آموز باشد. لذا، پس از خانواده، اهمیت معلم کلاس به عنوان الگویی در برابر دانش آموزان عمل می‌نماید.

علاوه بر آنچه بیان گردید، تجربه معلمان و مسئولان مرتبط بیان کننده این موضوع است که کودکان به دنبال هرچه بیشتر شادی و نشاط می‌باشند. آنان دارای انگیزه یادگیری بالایی هستند. لذا باید توجه داشت که آنان به موسیقی در آموزش نیز نیاز دارند و از آن استقبال می‌نمایند. در این صورت، به مسئولان مرتبط و معلمان پیشنهاد می‌گردد که، با ایجاد نمایش ها، برگزاری جشن ها با سرودهای ملی و مذهبی، تشویق آنان در این زمینه، راه صحیح را در همین ابتدای راه کودک در اختیارشان قرار دهد و نظارتی هدفمند و با مدیریت و برنامه ریزی در این راستا داشته باشند.

منابع

- احمری، حسین(۱۳۸۴). آیا موسیقی محلی حرام است؟، مجله فقه و مبانی حقوق، شماره ۱، صص ۳.
- امام محمد غزالی(۱۳۹۳). احیاء علوم الدین (ربع عبادات، عادات، منجیات، مهلکات) ، انتشارات فردوس، مشهد.
- انتظامی، ونوس (۱۳۹۶). طراحی مرکز موسیقی سنتی آذربایجان با رویکرد موسیقی « دانشکده فنی و مهندسی_گروه مهندسی معماری.
- برنگی، سحرناز؛ مرادخانی، قائدی؛ یحیی (۱۴۰۰). تحلیل برنامه ی درسی کاوشگری موسیقایی در برنامه ی درسی فلسفه برای کودکان (فبک). دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی، ۹(۱۸)، ۳۵-۶۸.
- حسین‌زاده، محمدعلی (۱۳۸۴). موسیقی از دیدگاه اسلام. انتشارات زعیم.

آموزش موسیقایی جایگزینی برای آموزش با موسیقی (مواجهه هوشیارانه با کاربرد موسیقی در تربیت مدرسه ای)

-خجسته باقرزاده حسن (۱۳۸۹). کنش جمعی کاربرد موسیقی در رادیو. فصلنامه پژوهش های ارتباطی، سال ۱۷، شماره ۳.

-خمینی، روح الله (۱۳۶۸). مکاسب و متاجرناشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، تهران.

-ریچاردز، جک سی؛ برنز، آنه (۱۳۹۶). هنمودهایی برای تدریس مهارت شنیداری با رویکردی عملی؛ مترجم معصومه استاجی، رضامراد صحرائی، زینب امیری، انتشارات نویسه پارسی، تهران.

-زیدان، جرجی (۱۳۳۳). تاریخ تمدن اسلام، ترجمه علی جواهر کلام، تهران، مؤسسه مطبوعاتی امیرکبیر.

-شکوهی، غلامحسین (۱۳۹۷). تعلیم و تربیت و مراحل آن. تهران: انتشارات آستان قدس رضوی، به نشر.

-صحافی، محمدجواد (۱۳۹۶). بررسی تاثیرات موسیقی در کودک و آسیب شناسی آموزش غلط موسیقی به کودکان، پنجمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روانشناسی، آسیب های اجتماعی و فرهنگی ایران، تهران.

-صدر، سید محمد باقر (۱۳۹۸). الإسلام يقود الحیاة، المدرسه الإسلامیة، رسالتنا، انتشارات دارالصدر (پژوهشگاه شهید صدر)، تهران صیرفی، حبیب اله، قهرمانی، طهماسب زاده شیخلار. (۱۴۰۰). شناسایی و تعیین اهمیت مؤلفه های آموزش موسیقی در کتب دوره متوسطه و هنرستان های موسیقی. نشریه علمی آموزش و ارزشیابی (فصلنامه)، ۱۳(۵۲)، ۸۳-۱۱۴.

-عبداللهی خوروش، حسین (۱۳۸۶). تاثیر موسیقی بر اعصاب و روان، اصفهان: بادران.

-عشایری، حسن (۱۳۹۲). خلاصه مقالات سمینار موسیقی درمانی. دانشگاه هنر.

-قاسم تبار، سیدنبی اله؛ مفیدی فرخنده، زاده محمدی علی (۱۳۹۰). تاثیر آموزش موسیقی در مهارت های پایه ریاضی کودکان پیش دبستان.

-قاسم تبار، سید نبی الله (۱۳۹۵). طراحی و اعتبارسنجی برنامه درسی موسیقی پیش دبستانی ایران. رساله دکتری، منتشر نشده، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی.

- کاشانی، حسن(۱۳۷۱). کنز التحف، از کتاب سه رساله فارسی در موسیقی، به اهتمام تقی بینش، تهران، مرکز نشر دانشگاهی.
- کیمی ین، راجر (۱۳۸۰). درک و دریافت موسیقی، ترجمه حسین یاسینی، تهران: نشر چشمه.
- مرادی مخلص، باقری؛ شهاب الدین (۱۴۰۰). تأثیر محیط تلفیقی موسیقی محور بر مهارت‌های رشد حرکتی در کودکان طیف اتیسم: یک مطالعه نیمه تجربی. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، ۱۹(۱۰)، ۱۰۳۵-۱۰۵۲. فزائی، عشایری، حسن. (۱۳۹۷). تأثیر آموزش موسیقی بر خلاقیت کودکان ۷ تا ۹ ساله شهر تهران. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، ۲۴(۱)، ۱۶-۲۹.
- مراغی، عبدالقادر بن غیبی(۱۳۷۰). شرح ادوار، به اهتمام تقی بینش، تهران، مرکز نشر دانشگاهی.
- مرتضی، چیت‌سازیان (۱۳۷۹). آفاق موسیقی در اسلام، مطالعات راهبردی زنان، شماره ۸.
- مظفری پور، روح‌الله(۱۳۹۰). «بررسی اثرات تربیتی موسیقی از دید اندیشمندان»، دوازدهمین کتاب سال شیدا، تهران، نشر بیدگل.
- میرزاخانی، حسین (۱۳۶۹). نگرشی نو در مبانی فقهی موسیقی (سازی و آوازی). قم: نشر چاپخانه علمیه.
- نواب صفوی، مینا (۱۳۸۷). گزارش ارزشیابی درس هنر پایه سوم ابتدایی. اجرای آزمایشی مرحله اول، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تالیف کتب درسی.
- نیک زاد، حمید(۱۴۰۱). آیا شرع با ورود موسیقی به مدارس موافق است؟ دبیر ستاد همکاریهای حوزه علمیه و آموزش و پرورش.
- هدایتی و رکیانی، برجعلی؛ احمد، بازرگان؛ مومنی فر، محمد (۱۳۹۸). اثربخشی فعالیت‌های تربیت بدنی و هنری با تأکید بر موسیقی بر سلامتی و کاهش اضطراب کودکان پیش دبستانی، بر اساس مطالعات برنامه درسی راهبردی و الگوی برنامه‌ریزی چندبعدی. مطالعات برنامه درسی، ۱۳(۵۱)، ۱۴۵-۱۶۸.

-Beck, G. L. (2006). *Sacred sound: Experiencing music in world religions*. Wilfrid Laurier Univ. Press.

-Bowling, D. L., Sundararajan, J., Han, S. E., & Purves, D. (2012). Expression of emotion in Eastern and Western music mirrors vocalization. *PloS one*, 7(3), e31942.

-Chang, H., Rosenberg-Lee, M., Qin, S., & Menon, V. (2019). Faster learners transfer their knowledge better: Behavioral, mnemonic, and neural mechanisms of individual differences in children's learning. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 40, 100719.

-Darrow, A. A., Haack, P., & Kuribayashi, F. (1987). Descriptors and preferences for Eastern and Western musics by Japanese and American nonmusic majors. *Journal of Research in Music Education*, 35(4), 237-248.

-Flowerdew, J., & Miller, L. (2005). *Second language listening: Theory and practice*. Cambridge university press.

-Gillespie, C. W., & Glider, K. R. (2010). Preschool teachers' use of music to scaffold children's learning and behaviour. *Early child development and care*, 180(6), 799-808.

-Jorgensen, E. R. (1993). Religious music in education. *Philosophy of Music Education Review*, 103-114.

-Jungers, M. K., & Hupp, J. M. (2018). Music to my mouth: Evidence of domain general rate priming in adults and children. *Cognitive Development*, 48, 219-224.

-Lingelbach, K., Vukelić, M., & Rieger, J. W. (2023). GAUDIE: Development, validation, and exploration of a naturalistic German AUDItory Emotional database. *Behavior Research Methods*, 1-15.

-McCrary, J. M., Altenmüller, E., Kretschmer, C., & Scholz, D. S. (2022). Association of music interventions with health-related quality of life: a systematic review and meta-analysis. *JAMA Network Open*, 5(3), e223236-e223236.

-ROSHANDEL ARBATANI, TAHER, OMIDI, AFSHIN, & Norouzi, Esmail. (2021). Music Industry in the Age of Modern Technologies: Presenting Innovative Strategies for Digital Music Distribution in Iran. *JOURNAL OF CULTURE-COMMUNICATION STUDIES*, 21(52 (84)), 277-308.

-Siaulytė, D. (2002). *Active Methods in Art Education in Lithuania*. Published Springer Netherlands, Journal e-ISSN:1573-9090, Prospects; Paris 4(32):553-564.

Pathology and providing solutions for conscious exposure Using music in school education (Substitute musical education for teaching with music)

abstract

Considering the nature and effects of music and the discussion about its use in education, the present research has been compiled with the aim of cautiously confronting the use of music in the education of children, especially elementary school students, and discovering its possible harm. For this purpose, a qualitative research with an inductive approach and based on the foundation data method is in accordance with the systematic approach of Strauss and Corbin. Therefore, while examining the opinions of experts and reliable sources using the foundation's data method with a systematic approach, using the opinions of 30 relevant experts who were selected in a targeted manner and a semi-structured interview was conducted with them. Data analysis was done in three stages of open coding, central coding and selective coding. The reliability and validity of the data is confirmed by the two methods of reviewing the participants and the review of non-participating experts in the research, and the results show that the educational and educational environment in education with the benefit of music in schools is also effective with regard to limitations. . However, the use of music in education can bring five harms in the form of axes related to students, environment, media, culture and knowledge.

Keywords: music, musical education, pathology, school, family.